

הדיבור הישיר משפיע על סדר הכתיבה בפסוק

לב, ו וַיְהִי־לִי שׁוֹר וַחֲמֹר צֹאן

יסוד היסודות בלימוד תורה – אין מקריות בכתיבת התורה. אמנם לא כל מפרש חייב ליישב כל שינוי לשון, באשר לכל פרשן יש מגמה מיוחדת וייחודית שלו, כמו שכתב רש"י ש'אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת וכו'.

רבינו בחיי בן אשר מתעכב בשינויים בפסוק זה, ואגב כך מלמדנו את אחד היסודות החשובים בלימוד תורה, סגנון הכתוב בכלל, והדיבור הישיר בפרט [במושג 'דיבור ישיר' כוונתנו לאותם הפסוקים בתורה בהם מובאת 'ציטטה' של דבריהם של אנשים בהם עוסקת התורה] וזה לשונו (ד"ה ויהי לי שור וחמור צאן):

...והיה להכתוב ראוי שיקדים הצאן, כי כן דרך הכתובים להקדימן מפני שהוא המין הנכבד והנבחר מכל הבהמות, שכן כתוב באברהם (לעיל יב, טז) "וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בְּעִבְרָה וַיְהִי־לוֹ צֹאן־וּבָקָר", גם ביצחק כתוב (כו, יד) "וַיְהִי־לוֹ מִקְנֵה־צֹאן וּמִקְנֵה בָּקָר וְעִבְדָּה רַבָּה", גם ביעקב כתיב (ל, מג) "וַיְהִי־לוֹ צֹאן רַבּוֹת וּשְׂפָחוֹת וְעִבְדִּים וּגְמָלִים וַחֲמֹרִים", מין הצאן קודם לכל הבהמות. ומה שלא הקדים בכתוב זה, לפי שלא רצה (יעקב) לפתוח לו (לעשו) בצאן, לפי שעל ידי הצאן נתרוקן עשו מן הברכות וזכה בהן יעקב, כענין שכתוב (כו, ט) "לְדָנָא אֶל־הַצֹּאן". אבל כאשר חזרו המלאכים אל יעקב, הקדים (הכתוב) את הצאן (להלן פסוק ח) "וַיַּחֲזֵק אֶת־הָעֵם אֲשֶׁר־אָתּוֹ וְאֶת־הַצֹּאן וְאֶת־הַבָּקָר", גם אחרי שנתרצה לו וקבל מנחתו הקדים (יעקב) אותו (הצאן), והוא שאמר (לג, יג) "אֲדַנִּי יָדַע פִּי־הַיְלָדִים רַפִּים וְהַצֹּאן וְהַבָּקָר עֲלוֹת עָלַי".

מפורש יוצא מפי רבינו בחיי, שלא הרי הדיבור הישיר כהרי דיבור הכתוב הרגיל. דרכו של הכתוב להקדים את הצאן עקב חשיבותם.

אגב הזכרת דברי רבינו בחיי אלה בענין חשיבות הצאן בחיי האבות, מן הראוי לציין כי במקום אחר (להלן מו, לב) מבאר רבינו בחיי בארוכה מדוע בחרו האבות לעסוק דוקא במקצוע של רועי צאן (עיינן שם נועם לשונו בזה). אולם

פסוקנו המביא את הדיבור הישיר של יעקב, מראה כיצד נמנע יעקב עד כמה שאפשר מהזכרת "צאן" בצורה בולטת (כדי לא לעורר אצל עשיו מחשבות בענין גניבת הברכות שנעשתה באמצעות הצאן), לכן הבליע את הצאן באמצע הרשימה של בהמות בהן נתברך.

רבינו בחיי נאמן לדרכו שיש להסביר מדוע אין מקדימין את הצאן, הביא שם מדרש, שאמנם אינו מבאר למה לא הקדים את הצאן, אלא למה הקדים דוקא את השור, כאשר ממילא הצאן יידחה, וזה לשונו:

ובמדרש (תנחומא וישלח א) "וַיְהִי־לִי שׁוֹר וַחֲמֹר", למה הקדים שור? רמז לו שכבר נולד יוסף שהוא שטנו של עשו, הוא שכתוב (עובדיה א, יח) "וַיְהִי בֵּית־יַעֲקֹב אִשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּהּ, וּבֵית עֵשָׂו לְקֵשׁ וְדִלְקוּ בָהֶם וְאָכְלוּם". נקרא יוסף "שור", שנאמר (דברים לג, יז) "בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ", עכ"ל המדרש.

הרי כאן הנמקה להקדמת השור, המצדיק שינוי מן המקובל של הקדמת הצאן. כל זה במסגרת הדיבור הישיר של יעקב אבינו אל עשו אחיו, הן אליבא דפשוט והן אליבא דמדרש.